

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRÉSZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára 2 k. 40 f. (1 frt 20 kr.) Egy szám ára 24 fillér (12 kr.)
Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek. Minden pénz
Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Sebes Pál toroczkói iskolaigazgató élete és hatása.*

— A Dávid Ferencz Egyletben Kolozsvárt 1903. január 25-én ftolovasta:
dr. Boros György. —

A hajnali kakas szótól csengett a falu fölött sötétlő erdő. Az éhes róka, egy sikertelen kirándulás után, az erdő alól visszaugatta a kutyák párbeszédjét. A halvány holdvilág fényétől csillogó uton, könnyű, apró léptek alatt, alig hallhatóan recsegett a hó. Egy 7 éves kis fiu halad az iskola felé. Nagy féltében erősen szoritott húnya alatt egy hasáb bükkfát. Még jobban szorongatta kis szívét a félelem. Hátáról lógott egy hosszú vászon tarisnya, s abból a lábát verte egy nehéz viaszos fatábla, az ő íróeszköze, meg aztán egy sarok kenyér, talán egy alma, vagy egy pár héjába sült pityóka s egy hegyesre temperált libatoll és egy zöld cserép kalamáris (tintatartó).

A kis fiu azon gondolkozott, mi lesz vele, ha a pap mérges kutyája kitalálna futni az utra. Vajjon eltudja-e kergetni magáról a hasábfával, vagy hátha megmarja. Még az is megfordult az eszében, hogy hátha a farkas még nem ment ki a faluból s a miatt ugatnak oly nagyon a kutyák. A félelem

* Köszönettel és hálával jegyzem föl, hogy e kis rajz megkészítésében nagy segítségemre volt mélt. Sebes Pál nyug. miniszteri tanácsos ur a családi levéltárban levő eredeti levelek és okmányoknak rendelkezésemre bocsátásával, néhai Orbók Ferencz volt várfalvi lelkész ur, ki mint a néhai tanítványa emlékei alapján irt volt rövid életrajzot, Pálfi János nyug. igazgató ur, ki az iskolára; Sárdi Lőrincz ur, ki néhai atyjára, mint S. P. idejében toroczkói papra vonatkozó adatokat és a toroczkói templom és iskola rajzát; Németh István lelkész ur jegyzőkönyvi adatokat voltak szivesek rendelkezésemre bocsátani. Egyebekről a megfelelő helyen lesz említés.

meggyorsította lépteit, s a nélkül, hogy a lejtős, sikos szán-
uton elesett volna, szerencsésen megérkezett a rektor ur ajta-
jához. Sötét volt minden ablak, de vette észre, hogy a tűz
pislákol a rektor ur szobájában. A hasáb fát betette az iskola-
szobába, s miután az öreg rektor ur köhögését meghallotta,
bement a szobájába. Az öreg ur ágyában feküdt és pipázott.
Az asztma a téli időben nagyon kínozza. A derék jó öreg
tanító az éjszaka nagyobb részét ébren töltötte. Örvendett,
hogy akadt valaki, a kivel beszélgethetett. Jobban telt az idő.

A kis fiu hangosan elmondotta: bonum mane domine prae-
ceptor. A rektor ur rövidesen felelt: vale, servus frater s
azzal leültette. A nagy sátoros kemencze előtt volt egy négy
lábu kis bikkfa-karosszék, eredeti székely háziipar, de a milyen
most már csak alig látható. Ez a vendégeket, a házi gyerme-
keket s leginkább a diákokat illette. A szembe levő, jó, mély
ülésű karosszéken a rektor ur szokott guggolni, mikor a kö-
högés miatt föl kellett kelni ágyából. Jó másfél óra eltelt, míg
megviradott. A kis fiu megmelegedett s bele melegedett és
boldog volt, hogy a rektor ur vele olyan sokat beszélget. Ha
a jó öreg ur eltalált szunyadni, a kis nebulo próbálgatta a be-
tüvetést a fatáblán, vagy olvasgatta A, b, ab-os (Ábiab-os, a hogy
ők nevezték) könyvéből az erkölcsi regulákat:

Menj az utcán szépen, folyvást,
Nem kullogva, nem is futvást;
Ne andalogj, ne kiabálj,
Ne verekedj, ne is hajgálj!

Az Ábiabon már túl volt, még a mult télen, de a regulá-
kat s az imádságot most tanulják. Az ab, eb, ib, ob; im, om,
um; as, es, is, os, us; av, ev, iv, ov, uv; szóval a magánhang-
zóknak az összes mássalhangzókkal combinált értelmetlen, unal-
mas variációit már tudta. Az erkölcsi regulák jó hosszuk voltak,
de volt értelmük s könnyen megtanulta s el sem felejtette,
sem ezt, sem az Arany-Ábéczét, a melyet azonban csak holmi
ákom-bákom kéziratból tanult.

Ugyanez a kis tanuló, mint felsőbb intézetet végzett ifju
egy város számba menő, piaczos faluban járt. Örömmel látta,
hogy a mesteri lak itt is ép olyan formán fekszik, mint hajdan
az ő falujában. A ház is csak olyan törpe, két szobás és ereszes,
vagyis előszobához hasonló bejárója volt. A tanulók szobája
valamivel tágasabb, az ablakai is nagyobbak, s egyikén sem
volt lantorna, hanem apró üvegtáblák. Hogy a földje agyagos
volt-e vagy padolt, nem emlékszik rája, de egyben bizonyos,
hogy az ő iskolájokban nem voltak olyan contignátiós ágyak,

a milyenek ebben, akár egy-egy szűk hosszú bölcső. Egyben ez is hasonlított ahhoz, hogy itt is székely fiúk voltak a gazdák, vagyis a szereplők, de ezek már nemcsak hajnalban állítottak fel, hanem ott laktak éjjel-nappal s mondhatjuk ott töltötték el ifjuságuk legszebb éveit 10—16 éves korukat.

Hogy melyik volt az az éjjel is látogatott falusi székely iskola, nem nagyon lényeges kérdés e helyen. Az a kis városi iskola a toroczkói volt. A városi jelleg nem sok különbséget biztosított részére a másik fölött. Mind a kettő a XVIII., mondhatjuk a XVI. száz terméke, mert ha egy párszor megis változott a fedele, s talán a vakolatja is, de biz' azok a gerendák, meg azok a singes vagy fél singes méretű ablakok csak a régiek s jó részt ugyanolyanok mindkettőn.

Ilyen volt az ősi népiskola. Ha jellegüket vizsgáljuk, a mint ezt a mai eljárás szerint vizsgálni kell, felekezeti volt mindenik. A felügyeleti jogot az egyházi főhatóság gyakorolta. de rendeleteit az atyafiak vagy nem tudták, vagy nem is akarták nagyon számba venni. Külömben is akkor sem a levegő köb-tartalma, sem a világosság, sem a padok szabása nem volt kérdés. Az iskola-fenntartó hatóság fogalma szörnyen tág volt, mert habár az egyházközség volt is a tulajdonos, meg a patronus, ez lényegileg csak ama bizonyos zsúp- vagy ritka esetben zsindefedelő 4—5 vagy 6 falból álló alkotmányra, s udvarára és kertjére, tehát csak az ingatlanokra terjedett ki. Ingó vagyon, a mit mi iskolai felszerelésnek nevezünk, alig tett számot. Egy X-lábon álló deszkalap, melyet asztalnak neveztek 2—3—4, hátnélküli lócza s néha egy szék, s még ritkábban egy kis asztal a tanító részére, volt az összes butorzat, és fölszerelés. Az asztalra irt a tanító holtszénnel vagy a modernebb időszakban krétával, ugyanakkor már kezdett lenni egy-egy fali abc-és papirtábla is, s végül bekerült a fekete tábla, az írka, de mindezek csak lassu egymásutánban

A fekete tábla és az írka helyét betöltötte a viasszos fatábla, melynek egyik oldalát bevonalták a tanulók, a másikat nem. Azon tanulták a szépírást, ezen a számolást. Majd megjelent az árkus papír, fehér vagy kék. Abból gondos vonalzással szerkesztették az irkát, de ezt is jobbára csak examenre. Évközben hol vonalközbe, hol sima papírra kellett írni, már a mennyire a bogáti olcsó kiadás akkor olcsó lehetett. Annyi bizonyos, hogy még a Szenttérténetek is olyan bogos bogátira volt nyomtatva, hogy a fiu meg nem állhatta, hogy ki ne kaparja innen-onnan a félig preparált rongydarabot.

Már ennyiből is jogosan lehetne azt a következtetést tenni, hogy akkor az iskola fenntartó hatóság tulajdonképpen a tanuló

sereg volt. Ha ők nem voltak ott és nem vittek bele semmit, akár magtárnak, akár csirkeólnak pompásan és czélszerűen bevált, Szent-György napjától kezdve őszig. Legfennebb egy néhány ágat kellett a farostély közé dugni, hogy a nyugtalan természetű kotló ne tudjon kirepülni, nehogy majd kárt tegyen a veteményesben.

A toroczkói iskolában, mert hisz a szóban forgó városi iskola alatt ezt kell érteni, a tanulók szerepe jóval tovább terjedt ennél is. Oda 12 tanuló volt betelepítve a Székelyföldről. Szegény sorsu, de erős akaratu, jól megtermett, s a falusi közönséges népiskolából jó részt kinőtt székely fiuk, szülőik engedelmével, egy pár forinttal utrakerekedtek s hosszas vándorlás után Toroczkóra jutottak.

A fáradságot megkönnyítette, az idegen, nehéz élet sötét-ségét megvilágította a reménységnek egy halvány sugara, mely azzal kecsegtette, hogy majd egykor ők is olyan derék papok, tanítók, tanárok, gazdatisztek, ügyvédek, vagy hasonló szép állásu emberek lesznek, a milyenek innen már kikerültek.

Hallomásból azt is tudják már, hogy a rektor ur meg a rektorné asszony, meg a toroczkói asszonyok erősen jószívü, emberséges emberek. Szinte hogy nem olyanok, mint otthon a szülők. Igaz, hogy dolgozni kell, mert az iskola meg a templom s az udvar környékének takarítása, a harangozás, a cursus hordozás, a kántálás, az ételgyűjtés mind az ők kötelességök. A rend az volt, hogy edébre a kisfiuk, kiket a székely ifjak tanítottak, vittek föl ételt tanítóiknak és magoknak. Estve 6 ifju két részre oszolva 20 házat keresett meg „a táplálék kegyessége gyümölcse elfogadására oly vigyázattal, hogy egy héten azon ház többször meg nem találtatott, hogy ufalomba ne jöjjenek, ha szintén a kijelelt 10 háztól vigasztalás nélkül kellene is visszafordulni, a mi a csapásos esztendőök óta nem ritkán történik.“

Innepnapokon a templomajtóknál gyűjtöttek pénzt s elmentek egyes jótévkökhöz nemcsak Toroczkón, hanem Aranyos-széken is. Karácsonkor Abrudbányát és Verespatakot bejárta két ifju. A XVII. és XVIII-ik százakban Udvarhely és Három-székre is eljártak, de miután a XVIII-ik száz végén Kereszturt a gymn. felállott: az ottani tanulóknak hagyták a belső székely székeket.

Ennek az iskolának tehát az egész unitárius egyházban hire volt, s jogosan gondolkoztak ugy a még otthon levő székely ifjak: ha ott mások megtudtak élni, ők sem maradnak szégyenben.

(Folyt. köv.)

Fele büne meg van bocsátva.

— Epizod székely-kereszturi V-ik gymn. koromból. —

Minden ember életében fordulnak elő oly események, melyek ha tán gyermek, vagy serdülő ifju korában történtek is, letörülhetetlen benyomást gyakoroltak emlékezetére és lelkületére. A mélyen tisztelt Szerkesztő ur engedelmeivel többek közül egy ilyen benyomás történetkével hozakodom elő, mely reám nézve azért is érdekes, mert valójában akkor tanultam meg, hogy az igaz mondás milyen értékes; másokra nézve talán csak azért, mivel egy oly kiváló tanügyi férfitu nevével van szoros kapcsolatban, a ki 25 év óta tölt be egy kitünő állást kitünően, a ki e-mellett tetőtől talpig igazi becsületes ember.

Nagy diákok voltunk, V-ik gymn. osztályosok. S történt, hogy egy estve kollegiumi kapuzárás után hárman künmaradtunk. Egy kis séta, egy kis deákmesterember-féle szórakozás után azonban csakhamar hazakerültünk . . . Elég későn, hogy az igazgató tanár ur által, a ki történetesen azon estve is „jár“-t a kollegiumban, szobáinkban ne találtassunk. Elég korán, hogy nagy tévelygésünkből, mert hiszen „hospes“-ek is voltunk, szorongató érzések közül felocsudjunk. Az „ekulomus“ (iskola-gazda) által rögtön az iskolafőnöki szobába hivatattunk.

„Hol voltatok?!“ — hangzott felénk az igazgató tanár ur rettenetesen tekintélyes hangja — „Hol voltatok?!“

„A tornafák között voltam“ mondja az egyik vakmerően; „az árnyékszéken voltam“ szólt a másik szégyentelenül — én, a harmadik, lesütött fővel halgattam.

„Hazudtok, gazemberek!!“ „Hát te, megnémultál, mint Zakariás a szószéken, hol voltál?!“

„Én . . . igazgató tanár ur . . . (nem mertem oly szemérmetlenül hazudni) . . . Julinál voltam . . . ujjast fódattam“. (Mégis egy kicsit föllenttem).

„Ugy?! Estve! Özvegyasszonynál!! Ujjas foldani!? . . . Ez legalább megmondja hol volt: *fele büne meg van bocsátva.*“ „De ti szégyentelenek! hazugok vagytok! Nem mondtátok meg hol voltatok. Holnap igazgatósági gyűlés elé viszem ügyeteket. Elmehtek!!“

Kiforogtunk a szobából, mert azt most sem hiszem, hogy a szoba fordult volna ki velünk, de úgy tetszett mindhármunknak, mintha gőzfürdőből jöttünk volna ki.

Egész éjszaka nem aludtam. A büntudat is, de annak tudása különösen, hogy igazgatósági gyűlés elé kerülünk, valamint társaimat, de engemet sem hagyott nyugodni.

Reggel felé mégis félig ébren, félig alva, azt álmodtam, hogy az „Omlás“-ról lezuhantam. Felébredtem, jól esett, hogy csak álom volt. Boldog voltam. Azaz hogy talán boldogabb lettem volna, ha az „omlás“-ról valósággal lezuhantam volna. A tegnapi ballépésünk s a ma reá váró következmény miatt végtelenül szomorú voltam.

„Nagy napunk lesz ma“ mondtam társaimnak midőn velök találkoztam. Miért is menénk mi Julihoz? Miért is, hogy reátok hallgattam.

Az a Juli egy nem is olyan csunya, nem is olyan ügyetlen, javakorbéli asszony, a kollegium kifizetője volt. Szerettük. Olyan, a családhoz, a kollegiumhoz tartozónak tekintettük. A rokonszenv, no meg a friss kifli szagja vittek hozzá ama végzetes estvén, de rendkívüli időben, kapuzárás után és így a gyanút magunkról el nem háríthattuk, de a büntetést magunkra méltán vonhattuk

„Fiúk! szólalt meg az egyik, tudjátok-é, hogy ma 10—11-ig az igazgató tanár ural algebra óránk van?!“ Bár legalább az ne volna — mondánk ketten is — de vártuk a szót, azt hívén, hogy barátunknak valami ügyes mentőgondolata van. „Én bár tudom az algebrát — mint a víz — még sem megyek ma órára, mert félek, mondjátok meg, hogy beteg vagyok“.

— Én sem megyek, én is félek, mondja a másik.

Az a néhány perc is purgatorium volt reám nézve ott a seniori szobában; hát egy egész hosszú óra, mikor még a más feladattal sem vagyok tisztában.

Ők is féltek, pedig gyenge természetemnél fogva is, én féltem csak istenigazában . . .

A 9—10-ig tartott óra vége felé járt. Az algebra óra rettenetesen közeledik . . .

Gondoltam, hogy az előtt kellene valami okosat tenni; hogy legjobb lenne mielőtt az igazgató tanár ur lakásáról elindul, otthon töredelmes vallomások között megkeresni és szépen megkérni, hogy most az egyszer bocsásson meg nekünk; ez e helyen utolsó évünk; ne kellessen Kolozsvárra rossz erkölcsi bizonyítványt vinni; ígérjük, hogy többet nem vétkezünk . . .

A gondolat tán nem lett volna rossz, de a vezérszereptől már előre is magamban tiltakoztam.

Alig jöttünk ki az algebra óráról, gondolatom azonnal közöltem velök, kik már szökni, menekülni akartak — Tudjátok-e mit gondolt Bem a piskii hidnál? — és itt idézem e nagy jelentőségű szavakat: „Ha a hid elveszett, Erdély is elveszett!“ — Én is azt mondom: hogy ha e pár pillanatot fel nem hasz-

náljuk, a mi ügyünk is elveszett. Azért Takács, te a ki előbb hazudtál, de a legnagyobb is vagy közöttünk, vállald el a vezérszerepet . . .

Ő hamarosan tiltakozott és Ütöre mutatott.

Igaz! Marcsi, te vagy a legokosabb közöttünk, az osztályban is az első fiuk közül való. Téged az igazgató tanár ur nagyon szeret; megbocsát nekünk is éretted. Ne is fogadkozz, hanem vezess és siessünk, mert minden percz késő lehet.

„Menjünk hát“ mondá Ütő jól színlelt ravaszsággal és oly mozdulattal, mint a ki tisztában van már a teendővel, „menjünk!“ És mentünk utána az igazgató tanár ur lakására, aggodalommal és reménységgel

Az ajtónál hirtelen megállott. És épen olyan határozottan mondotta, mint a milyen gyorsan az ajtón kopogtatott, hogy „Laji! eredj, te vezess, neked „fele bünöd meg van bocsátva.“

Megvallom, meglepődtem, hisz én voltam, a ki már a gondolatnál tiltakoztam a vezérszerep ellen. De már előle kitérni nem lehetett. Belülről nyílt az ajtó, és mi az igazgató tanár urat láttuk magunk előtt. Azaz, hogy inkább lábbelink orra elé tekintgettünk; az igazgató tanár ur jóságos szemébe nézni nem vala most merészségünk.

Hozzá-fogtam a nem várt szerepléshez. Hebegni kezdettem valamit, hogy :

„Itt . . . együtt vagyunk . . .“

„Látlak!“

„Az estve is . . .“

„Ott Julinál együtt voltatok!“

Együtt mondtuk, mind mondtuk, hogy — sajnos — úgy van.

„Azért jöttünk . . .“

„Hogy elpáholjalak!“

„Hogy bocsánatot kérjünk, felfogadjuk, hogy többet nem vétkezünk . . .“

„No nem botollak meg, pedig azt is megérdemelnétek. Igazgatósági gyűlés elé sem viszem ügyeteket. Megbocsátok most. De ha első eset volt e ballépésetek, egyszersmind utolsó legyen. Menjetek el most, de szájatok hazugságot többet ne szóljon s szívetek tilos utakra ne vezéreljen . . .“

Csak magunkban fogadkoztunk, hogy úgy leszen, mert a meghatottságtól nem tudott szólni egyik sem.

19 éve mult már ennek, de azért ma is, mikor eszembe jut, élénken hangzik vissza fülembe a szózat: „fele büne meg

van bocsátva. " 19 év után is él lelkemben és hiven őrzöm az édes atyai jó indulatu tanácsot, mely akkor a maga idején, az igazság és erkölcsiség utain járni, megállni megtanított minket.

Ez a szerencsés nevelési rendszerrel bíró derék igazgató tanár, Isten jóvoltából ma is él. Közelebbről 30 éves tanári 25 éves igazgatói működése alkalmából, tanár társai a tanuló ifjúság és száma nélküli szeretve tisztelői kedvesen lepték meg: „tiszteletet tőnek neki.“ Én is részt kérek e kedves kötelességből és hön óhajtom, hogy *Sándor Fános székely kereszturi igazgató tanár urat* a jó Isten a tan- és nevelésügy szent szolgálatára és örömünkre sokáig, de sokáig éltesse.

Firtosvárálja, 1902. decz. 19.

Máté Lajos,
unitár. lelk.

Netovább!

Szeretem a székelyt, mint lelkemet, mint boldogságomat. Szeretem könnye között; ritkán látható örömeiben, hosszas bánatában. Szeretem a dicsőségben, szeretem a gyalázatban. Szeretem, mint levél az ágát, mint virág az üdítő harmatot, mint tikadt föld az áldásthözó esőcseppet, mint a gyászba öltözött éj a csillagragyogást.

Odaadnám érte szívem minden dobbanását, hogy övé legyen futó perczem minden öröme . . . és jövőndő boldogságom . . . ha édes reményeim megvalósulnak. Ugy vagyok vele, mint a szerelmes ifju arájával: első és utolsó gondolatom az övé. Szeretetem oltárán szívesen áldozok érte izzadságom csepjeivel. Érte tett munkámban nem fáradok soha. Ha vígan folyna mindig életem: megosztanám vele boldogságomat. Szegény sorsomban neki kínálom kenyeremet. Megtagadnék magamtól minden örömet, minden boldogságot, hogy neki adhasak minden örömet, minden boldogságot.

Miért? . . . mert fejem, mert vérem, mert csontom, mert testvérem, mert mindenem nekem.

Mély, kimondhatatlan szeretetemben mindig bánkódom sorsa miatt. Ezer év óta ő volt a haza testén a legszebb virág, a legszebb bokréta. A történelem ködében sok tett, sok küzdelem elenyészett. Az övé nem fog elenyészni soha. Soha hátra, mindig előre ment. A család hőse ő volt. A magyar ezeréves történelmében a legszebb lapok nevével vannak teleírva. Csaba vitézi ők, kik alól hasztalan dőlt ki futó paripájuk. Harczoltak tovább gyalog . . . és megsebesítve: tovább sebeztek csonka kezeikkel, leszakgatott ujjjaikkal. Még elszálló lelkük sem pihent, az is harczolt, viaskodott érted: áldott szabadságunk!

E népnek multja szép, magasztos, követésremélto!

Jelene? — Elszomorító.

Jövője? — Kétségbeejtő.

Miért elszomorító a jelen? Mert szegényedik rohamosan. Kopár hegyei kimerültek. Istanáldásából ritkán jut e jobbsorsra érdemes népnek titáni küzdelméért kellő jutalom. Míg önfonta és szötte ruhájában, hófehér ingével, leeresztett pántlikás hajával járt a székely leány: addig türhetőbb volt e nép sorsa, addig a kopár hegy is inkább bírta táplálni, ruházni. De mióta elvetette édes anyja szöttét; mióta felcserélte ropogós czipővel régi jó csizmáját, bugygyos derékkal régi »vizitkáját«, mióta kontyba köti szép pántlikás haját, s köntössel sepri meg a falu és városok utcáját, szóval: mióta divatba jött a székely között is a divat, — azóta jelene elszomorító, mert ősi ruhájával levetette sok helyen ősi erkölcsét is.

Régen a székely leány nem ment Oláhországba szerencsét próbálni. Ma elmegy és a legtöbbször odavész és nem egyszer emlőjén olyan szülöttet táplál, *ki elvakított gyűlölettel visszaordit édes anyja ősi hazájára!*

En megsiratom ezt az állapotot . . . az ilyenekben elvesztett jó magyar anyánkat, de mást nem tehetek.

Egy itthon való pusztulásnak azonban, mely véssesebb a kivándorlásnál is, utját, továbbterjedését szeretném megakadályozni, hogy a jövő ne legyen kétségbeejtő.

Mi ez? . . . E kérdés alatt bevádolom az én székely népet az U. Közlöny olvasói előtt is. *Bevádolom, mert az apa aggódó szeretete, az anya féltő gondja itt van iránta az én szívemben, s ha megfenyitem: teszem abból a szent célból, a miből a szülő megfenyíti rossz utra tévedt gyermekét. Ki vádolja, ki meri rossznak nevezni azért a szülőt, hogy ölelő karja mellett ott van ostroma is?!* . . .

Ilyen czállal, tehát a legszentebb szándékkal szeretnék lelkem lángostorával végig verni sok székely apát, anyát és töméntelen székely leányt.

Miért? . . . mert multatok szép könyvét sok helyt be-mocskoltátok édes székely testvéreim. Eddig azt beszélte rólatok a történelem, hogy *nem fajult el még a székely vér. Én ki-mondom és szemetekbe vágom, hogy egykori nemes véretek elfajult, nevetekhez szenny tapadt. Nem más kente rátok a szennyet. Ti magatok kentétek be magatokat a gyalázat iszapjával.*

Hogyan, igaz lenne ez? . . Sajnos, végtelen sajnós, de igaz! Nem beszélek itt erkölceiket eladott leányainkról, kik elviszik szolgálatba tiszta lelkök ártatlan kincseit, s aztán a szülők végtelen fájdmára, a székelynek végtelen szegényére

haza jönnek megbukva, elesve, mint letört virág, mint aszott kóró. *Azokról a székely leányokról beszéltek, kik a szülők akarata-ból, saját otthonukban adatnak el a többet igézőnek.*

Micsoda bolond beszéd ez? Kérditek tán édes székely testvéreim! Bolond beszéd? Hát a közöttetek gomba módra szaporodó *vadházasságok* nem azt mutatják-e, hogy a székely leányok saját szülőik által vitetnek az erkölcsstelenség mézárszékére?!

Ezelőtt csak egy pár évtizeddel is elkerültétek azt a székely leányt, még az Isten házában sem ültetek le a mellé, *ki erkölcstelen életével megbotránkoztatott. Ma? . . . Most? . . . Szülőitek adnak el, hogy erkölcstelenkedjeteek, Ők tépik le orczáitok rózsapirját. Ők dobják porba szemérmeitek koronáját.*

Szülők, édes székely véreim! Mit tesztek? . . . Hol van — ha van — lelketek? . . . Kertetekből kitépítetek a gyomot. Fáitok rossz irányban növé ágait lemetszitek . . . és gyermekeitek lelkét, szívét, mely nektek drágább kellene hogy legyen az egész világnál, ha gyermekeitek szívét teletömitetek a leggazabb burjánnal, mely megöli, megfojtja erkölcsök szép virányát, becsületük ártatlan szirmaikat.

Hát szülő az olyan szülő, ki gyilkossa lesz gyermeke erkölcsének, boldogságának? *Meggyalázott gyermekeitek boldogsága, a veszélyeztetett társadalmi erkölcsök, a haza és az emberiség szent nevében tiltakozom az olyan szülői eljárás ellen, ki gyermeke erkölcsét áruba viszi és egy egész életre rásüti a gyalázat bélyegét! . . .*

Megdöbbentő a vadházasságok bozótjában felburjánzott törvénytelen szülöttek száma. *Társadalmi és nemzeti szempontból lehetetlen tovább is tűrni ezt az erkölcsrontó rákfenét.*

Apák, anyák! Tudjátok-e, hogy tetteiteket számon kéri az az örök bíró: a mi jó Istenünk! És jaj lesz nektek, ha előtte állva, el nem mondhatjátok: „*Úram, azok közül, kiket nekünk adtál, egy is el nem vészett!*” De nem csak ott, itt is, e földön is számadásra álltok. Itt is megfognak számoltatni erkölcstelen életre dobott gyermekeitek, kik, a mikor fölértek lelkök vádolására, szeméikbe kiáltják: *Édes szülő voltál, s rosztan tanítottál!*

Székely népem, áldott vérem! Kik még féltékenyek vagytok az ősi erényekre, erkölcsökre; kiknek fáj, hogy multatok szép könyvébe gyalázatot irnak a gyermekeik erkölcsét gyilkoló szülők; *tiltakoztatok az olyan magvetés ellen, melyből a gyalázat virága nő!*

Papok, tanítók! Ti, az erkölcs és ősi erénynek buzgó védői, apostolai! Ha van villámotok, mint van a felhőnek: dörögjeteek, lelketek lángostorával sujtsatok a Kainoknál nagyobb Kainokra: a *vadházasságot* eszközlő szülőkre! Dörögjeteek e

fekély ellen, mely terjed, mint dagadó hullám árja. Lelketek lángostora csattogjon! Mentsétek meg a székely népet az elpusztulástól, mert nem a szegénység az ő sirásója, hanem azok, kik gyermekeik erkölcsét, az ősi székely anyák legnagyobb kincsét árverezik, eladják annak az erkölcsrabló tolvajnak, ki lakodalmos néppel tör be az olyan székely házakba, honnan az ártatlan galambot a szülők már oda szánták a véres karmu ülőnek. E népmentő munkában fogjon kezét még az ellenség is egymással és kiáltsa teletorokkal: *Székely népem! nem látod a vermet; melyet te ástál meg magadnak? Vissza innen a régi erények tündöklő útjára, hol ezer évig jártak dicső őseid!! . . Vissza! Ne tovább! . . ,* mert:

„Minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs,
Mely, ha megvész, Róma ledől, s rabigába görnyed!“

A Székelynép erkölcsi pusztulása nem felekezeti kérdés. Minden egyház főhatósága ébredjen fel! Fenessék a kardot a vármegyék házainál, vagy az ország törvényhozó testületében. Fenessék hamar! A szörnyszülött nő. Siessetek, hogy ne terjedjen tovább ez a nemzetrontó fekély!

Pap Miklós.

A Budapesti Dávid Ferencz Egylet.

1903. január 17-én d. u. tartotta havi felolvasó ülését a Koháry utczai unitárius templomban. A szép műsort *Krausz Gusztáv „Orgona ábrándja“* nyitotta meg. Imát mondott Józsan M, esoperes a tőle megszokott ihlettséggel és meggyőző igaz vallásossággal. Schubert „A végtelenhez“ czimű egyházi énekét énekelte nagy művészettel *Merényi Elza*. Felolvasást *Perczelné Kozma Flóra* tartott. Beszédje tárgya a Protestantizmus és Unitarizmus összehasonlítása volt. A nehéz és kényes témát oly meggyőző igazsággal és nagy tapintattal tárgyalta, hogy mindnyájunkat elragadott egyszerű, minden sallang nélküli előadásával és mint az egyesület elnöke mondá pohárköszöntőjében, valóban *Perczelné Kozma Flóra* önagyságában a XX. század szabad szellemű reformátorát kell hogy lássuk. A gyönyörű beszédet dr. *Darvay Arthur*, *Halmos Gusztáv*, dr. *Vass Ármin* és *Vaskó Dezső* vonós-négyese következett. Nagy művészettel játszották *Herczeg Ferencz* „Ocskay brigadéros“-sából a „Serenade“-t és *Haydn* Allegro a 39 vonós négyesből czimű darabokat. Utánna *B. Zelinka* Ilona urnő következett. Nagy művészettel és ritka tehetséggel szavalta el *Kiss József*nek, a nagy ballada költőnek „Simon Judith“ czimű balladáját. A jól sikerült ülést, melynek változatos és érdekes műsora templomunkat zsufolásig megtöltötte, *Krausz Gusztáv „Orgona ábrándja“*

zárta be. Most midőn bevégzem tudósításomat, szabadjon *Per-
czelné* önagyságáról egy pár szóban megemlékezni. A január
havi felolvasó ülés sikere nagyrészt az ő érdeme, mert szívesen
hallgatjuk az ő szelid, nőies, meggyőződéstől ragyogó, az igaz-
ságot bátran, de nem sértően kimondó beszédét. Ugy érezzük
magunkat, mintha egy egész más világba jutottunk volna, hol
nem a köznapi életben szokásos jellemhibák, a hizelgés, az
igazság kimondásának félelme és a titokzatosság uralkodnak,
hanem az égi erények ragadtak volna fel egy félórára bennün-
ket, hogy lássuk a mennyet, az Isten országát. Ez az érzésünk
volt azt hiszem mindnyájunknak a felolvasás után s ezzel az
érzéssel ültünk vacsorához, hogy elnökünk aztán vacsora köz-
ben megköszönje a mennyei élvezetet önagyságának.

Ujvári László.

A Dávid Ferencz Egyleti Választmányok tagjai.

Az egyleti munkásság csak úgy lehet teljesen sikeres, ha
a szervezet jó és ha jó kezekbe van letéve. Az egyleti tagok
és a még nem tagok tájékoztatására közöljük a választmányi tagok
teljes névsorát. Az egyleti ügyek iránt érdeklődők forduljonak
teljes bizalommal bármelyik taghoz. A fölvilágosítást és tájé-
koztatást szívesen megadják, sőt örvideni fognak a választmá-
nyok tagjai, ha bármely irányban szolgálatot tehetnek.

Központi Választmány Kolozsvár székhelyvel.

Ferencz József, tiszteleti elnök.

id. Daniel Gábor, „

Báró Petricheivch Horváth Kálmán, elnök.

Ferencz Józsefné, alelnök.

Fekete Gábor, alelnök.

Dr. Boros György, titkár.

Fangh Erzsébet, titkár.

Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

Választmányi tagok:

Arkosi Lajos,	Dr. Boros Györgyné,
Dr. Gál Kelemen,	Dr. Engel Gáborné,
Gyulay László,	Özv. Fangh Istvánné,
Hadházy Sándor,	Ferencz Zsuzsa
Iszlai Márton,	Gyöngyössy Béláné,
Orbók Mór,	Haller Rezsóné,
Dr. Kóváry László,	Koronka Antalné,
Kozma Ferencz,	Dr. Lehmann Róbertné
Mikó Imre,	Dr. Nyiredi Gézáné,
Dr. Veress Vilmos.	Zsakó Istvánné.

Budapesti Dávid Ferencz Egylet.

Dr. Bedő Albert, tiszteleti elnök,	Herczeg Odescalchi Art hur
Dr. Boros György „ „	tiszteleti elnök,
id. Daniel Gábor „ „	Sebess Pál, tiszteleti elnök,
Ürmössy Miklós, elnök,	Dr. Székely Ferencz, tiszt. „
Perczel Ferenczné, alelnök,	Kozma Gyula, alelnök.
Buzogány Ágnes, titkár.	Józan Miklós, titkár,
	Dimény Mózes, pénztárnok.

Választmányi tagok:

Bellovits Imre.	Buzogány Anna,
Borbély Sándor,	Faluvégi Áronné,
Botár János,	Fábry Edéné,
Dr. Chester Dyer Ferencz	Gömöry Károlyné,
M. Farkas Sándor,	Józan Miklósné.
Dr. Hajós Béla,	Dr. Korchmáros Kálmánné,
Dr. Hatala Péter,	Máray Lajosné,
Máté Sándor,	Pessi Jánosné,
Márai Lajos,	Polgár Lipótné,
Perczel Ferencz,	Dr. Székely Ferenczné,
Somlyai Gyula,	Török Kálmánné,
Dr. Ürmössy Gyula,	Wendler Irma.
Ujvári László.	

Az udvarhelykőri D. F. fiók-egylet választmányának tagjai:

Sándor Gergely, (derzsi) elnök,	Györfi István,
Vas István, alelnök,	Benczédi Mózes
Vári Albert, titkár,	
Pál Ferencz, pénztáros,	Egyed Ferenczné, alelnök.
Egyed Ferencz, könyvtáros,	Kisgyörgy Sándorné,
Kisgyörgy Sándor,	Máthé Jánosné,
Ajtai János,	Sándor Gergelyné,
Kovács Imre,	Péterfi Áronné,
Dombi János,	Özv. Dimény Sándorné.

A vasárnap érdekében.

-- Imreh József főszolgabíró úrnak a körjegyzőkhöz szóló, a vasárnap megjelenése érdekében alábbi rendelete figyelmet érdemel. —

Köztudomásu dolog, hogy a szűk gazdasági viszonyok, a nép folyton szegényedése, a megélhetés hova tovább terhesebb küzdelme daczára is, a köznépbén aránytalanul növekedik az igény, a kiváncságot különösen a szeszes italok élvezetére, az ifjuságban pedig a tánczvizgalom, a korcsmai összejövetelek és

multságok gyakorlására, mely körülmény és igényekkel szemben épen megfordítva igen alacsony fokon áll a józan élet, a törvény és szabályrendeletek tisztelete, az istenes czélok munkálása és főkép a templom gyakorlásának buzgó, keresztényies figyelembevétel. Csaknem mindennap hallható a panasz a lelki vezérek részéről, úgy mint a hatóságok hivatalos eljárásait provokáló közrendellenes magatartásáról a nép nagyobb rétegének. Ennek főoka az, hogy a nép, az ifjuság különösen a vásár- és ünnepnapokon a korcsmát, a mulatóhelyeket tartja olyan helyeknek, a hol magát kimulathassa, dözsölhessen, s a mint igaz tények igazolják, csak azért, hogy kedve a munkához vesszen, a megélhetés nehéz gondjától pillanatra mentődjön, hogy testileg és szellemileg kifáradjon, anyagilag zülljön.

Mint a politikai járás főnöke kötelességemnek ismerem figyelmemnek arra irányítását is, hogy e bajokon és állapotokon az egyházközségek lelkipásztoraival karöltve segítsünk, a helyzetet javítsuk, a mennyiben lehet.

Ennélfogva felhívom t Czimet, köre községeiben tegye közzé a lelkészek előtt is, hogy a korcsmai tánczvigalmakat, mulatozásokat és összejöveteleket vásár- és ünnepnapokon templomozás ideje alatt ezennel betiltom. Senkinek pedig tánczvigalomra engedélyt ezen idő tartamára nem adok, s ha valaki rendeletem ellenére rendez tánczmultságot és összejövetelt, azt a törvény és szabályrendelet rendelkezései szerint szigoruan fogom büntetni. A mely korcsmáros vagy vendéglős és italmérési jogosultsággal bíró egyén ezen rendelkezésem értelmével ellenkező magatartást mutat és arra esetleg a népet, de különösen a fiatalságot is ösztönzi, véleményezési jogomnál fogva, de hivatalból is, nem késem annak idején az illetékes pénzügyi hatóságnál az ellen megfelelően eljárni. Ezen rendelkezésem indokolásra nem szorul, hisz tudják a naponta érkező feljelentésekből, hogy a vásár- és ünnepnapi már korán megkezdett tivornyák mivel végződnek.

Ezen rendelkezésem közzététele és kihirdetése 15 nap alatt jelentendő.

Nagyenyeden, 1902. október hó 19-én.

Imreh József. főszolgabíró.

Az őszi urvacsora kérdéséhez.

(Vége.)

Tehát a sátoros ünnepeket *három napról két napra leszállítandónak tartom.*

Ezzel az ünnepek száma egy évben három nappal kevesebb lenne, de kárpótolni lehetne *hiveinket egy új ünnep behozatalával.*

Ugyanis a kálvinisták Isten áldásáért kétszer tartanak hálaadó istentiszteletet és osztnak urvacsorát: új kenyérre és új borra; az előbbit augusztusban, az utóbbit őszön. Ezeknek ideje -- úgy tudom -- nincs is meghatározva, hanem a lelkészre van bízva, hogy a midőn az időt eljöttnek, alkalmasnak véli, akkor osszon urvacsorát.

Ennek a gyakorlatnak behozatala talán nálunk sem lenne indokolatlan; külön áldozni az életfentartás legfőbb eszköze és az urvacSORA egyik részéért, a *kenyérért*.

Igen, de nálunk az urvacSORAOSZTÁS mindig ünnepnapon szokott történni. Ezen is lehet segíteni. *Augusztus 20-át* az unitárius egyház nyilvánítsa *nemzeti ünnepnek, István király emlékére*.

Az ne zavarjon, hogy az a katolikusoknak is ünnep, mert csak a *magyar* katolikusoknak az, már pedig első sorban mi is magyarok vagyunk.

István király azért, hogy a pogány magyarokat, tehát a mi elődeinket is a keresztény hitre térítette, de azért is, hogy a magyar királyságot megalapította, mai alkotmányunk alapját lerakta és nemzetünket a nyugati civilizációval megismertette, megérdemelné, hogy a mi egyházunk is, mint tiszta magyar egyház ünnepet szenteljen az ő nagy emlékének, halhatatlan érdemeinek.

Gondoljuk meg csak, milyen hálás tárgyat, alkalmat nyujtana az az ünnep papjainknak a nép előtt beszélni, fejtegetni a magyaroknak a keresztény hitre térítését, a Jézus által alapított szeretet vallásának elfogadását, terjedését; vagy a magyar királyság és alkotmány megalapításának történetét, jelentőségét és fejlődését le egészen a mai korig.

Hiszen első királyunk hitnézetei e lapokban is közölve voltak (1902. márczius hó 55. lap) és azok olyanok, hogy az unitárius orthodox felfogással nem állanak ellentétben.

A kormánynak az ugynevezett „*arató ünnepek*“ felujítására irányult törekvése a mi hIVEINKNEK is egy ily nyári ünnep létesítését mintegy kívánatosná teszi, a mi, — ha a sátoros ünnepek két napra leszállíttatnának, — némi kárpótlás lenne a megszüntetett három ünnepnapért.

Es most még egyszer vissza kell térnem Ütő Béla indítványára. Ebben az indítványban nagyon kidomborodik a Dávid Ferencz iránti hálás kegyelet, melynek alapján az emlékünneP eszméjét vetette föl. Ezt magam is szépnek, helyesnek és üdvösnek tartom, csakhogy én a Dávid Ferencz *életéből* nem a *halála napját* tartanám legalkalmasabbnak az emléhünnep tartására, hanem valamely más, az unitárius vallás történetében jelentéSégteljesebb napot, mely az ő életéhez, tevékenységéhez

fűződik. A Lutheránusok és Kálvinisták is tartanak ünnepet a reformatio emlékére október 31 én, (Luther kiszégezte a wittenburgi vártemplom ajtajára théziseit) tehát azon a napon, mely a reformatio történetében legnagyobb jelentőséggel bír, és a reformátor személyével összefüggésben van, de nem halála napján.

A Dávid Ferencz életében mi is találhatunk sok olyan mozzanatot és időpontot, mely vallásunk történetében neki maradandó emléket biztosít. Így például *január 6.*, (az 1568. évi tordai és 1571. évi m.-vásárhelyi országgyűlés napja, mindkettő január 6.) a midőn az összegyűlt rendek, az ő hathatós közreműködése és sürgetése folytán a vallás szabad gyakorlatát kimondották és az unitárius vallást törvényesen elismerték. Vagy márczius 8—18. (1568) a Gyulafehérváron Melius Péterrel a fejedelem jelenlétében tartott hitvita ideje, a melyről az unitárius eszmék diadalával hazatérve, Kolozsvárt, a Tordautoza sarkán az elébe siető hiveivel találkozott és kérésökre, az egyházközönség által ma is kegyelettel őrzött kövön az egy Istenről oly hatásos beszédet tartott, hogy Kolozsvár összes lakossága az unitárius hitre tért át.

Tehát január 6, vagy márczius 15. (mer ezt a napot a nép más okból is ünnepli), vagy ha úgy tetszik, az ellen sincs valami alaposabb kifogásom, november 15-ét követő vasárnapon emlékezzenek meg a papok predicatioikban minden évben Dávid Ferenczről, ismertessék életét, működését és vallásunk megalapítása körül szerzett halhatatlan érdemeit, és ezt már az előző vasárnap hirdessék ki a hiveknek tudomás zégett.

Összefoglalva a mondottakat, az előre bocsátott indokok alapján indítványozom, hogy:

1. Az őszi hálaadó istentisztelet és urvacsora osztás *október utolsó vasárnapjára* tétessék át és ez alkalommal a papok a reformatio évfordulójáról is emlékezzenek meg.

2. A sátoros ünnepek három napról kettőre szállíttassanak le.

3. Augusztus 20. István király emlékére nyilváníttassék nemzeti ünnepnek és ezen napon tartassék hálaadó istentisztelet, urvacsora osztással, *uj kenyérre*.

4. Dávid Ferencz emlékére minden évben január 6, vagy márczius 15., vagy november 15-ét követő vasárnap tartassék istentisztelet.

Szóljanak hozzá az indítványhoz a legilletékesebb emberek, a papok, le' etőleg részletes indokolással. A ki helyesli talán az általam felemlített okokon kívül még újabbakat is hozhat föl; a ki ellenzi, a felhozottakat igyekezzék czáfolni, meg-

dönteni. Csak így lehet a fölvetett kérdést tisztázni, és elfogadásra vagy elvetésre megérlelni *

Budapest, 1902. szept. 8.

Faluvégi Áron
egyh. jegyző.

Pályázat-hirdetés.

Irandó egy pályamű annak megmutatására, hogyan lehetne a népet a korcsmák látogatásától, a szeszes italok használatától elszoktatni s a helyett nemesebb foglalkozásra és fillérei megtakarítására terelni.

A dolgozatban első helyen szem előtt tartandó a székely nép, s a javaslat úgy készítendő, hogy a székely községek helyi viszonyaihoz, a nép eredeti szokásaihoz, foglalkozásához, jelleméhez és körülményeihez találjon. Figyelni kell arra, hogy az erkölcsnemesítésnek és jellemeszilárdításnak már meglevő helyei a templom és iskola, s apostolai a pap és tanító. Számot kell vetni azzal, hogy a munka és a rendes foglalkozás önként megoldja e kérdést, ha eloszlatja a népnek némely téves fölfogását: milyenek: a pálinka gyógyít, erősít, melegít, csak pálinka mellett lehet vásárt kötni stb., csak korcsmában lehet barátkozni és mulatni.

Általában találó adatok alapján számadatokkal be lehet bizonyítani, mily nagy az évenkénti kiadása, tehát vesztesége egy-egy háznak és községnek a pálinka használása miatt; be lehet bizonyítani, hány család boldogságát, hány birtok elidegenítését vonta maga után a pálinka szertelen használata.

* Az őszri urvacsora kérdését a Közlöny mult évi számában szándékoltam bezárni, de mivel több cikk érkezett, a szerkesztői zárószót elhagytam. Most egy világi férfiú a kérdést jóval szélesebb mederbe tereli; felölelve az unitárius egyházi kultusznak több ágát. Nézetem szerint is kiváló figyelmet érdemel a nagy ünnepek harmadik napjának megtartása vagy elhagyása. Ha általánosságban az a tapasztalat, hogy meg van a kívánt jó hatása, akkor nincs helye a vitatkozásnak, de ha lelkészeink és nem lelkészeink azt látják, hogy a hívek serege közönnyel fogadja, s hogy nem lehet megfelelő méltósággal és lelki haszonnal ünnepelni, akkor nem kell ragaszkodni hozzá, hanem gondolkozzunk más ünnepnapokról. Faluvégi barátom egy nemzeti történelmi napot ohajt kiemelni és egy egyháztörténelmit s azonkívül az őszri ünnepet későbbre helyezi. Mindenik gondolat figyelmet érdemel, s hogy mások is elmondhassák véleményüket a tért nyitva tartom, de arra kérem a hozzá szólni kívánókat, szíveskedjenek lenetőleg úgy adni elé gondóataikat, hogy egy oldalnál több tért ne vegyenek igénybe. A közlőnynek egy teljes oldalán van 44 sor, mindenik sorban elfér átlag 9 szó, tehát 400 szó jutna egy cikkre. Ezt a számítás azért ajánlom szíves figyelembe, mivel lapunknak már den hónapban megvan a rendes közleméye, a mit a szerkesztőnek első helyen kell védelmezni

Szerk.

A pályázók maradjanak szorosan a tárgy mellett, vagyis ne azon elmélkedjenek, milyen káros a szeszes ital, hanem adjanak gyakorlati tanácsot, tervet, alkalmazható utasítást a baj orvoslására.

A D. F. Egylet 35 korona pályadíjat tűz ki, de fentartja magának a szabad rendelkezést arra, hogy ha több pályamunka lesz jutalomra érdemes, más uton is gondoskodják megjutalmazásukról.

A pályázóknak figyelmébe ajánlatik az ide vonatkozó eredeti indítvány (Unit Közlöny XV. köt. 216. lap).

A pályamunkák idegen kéz irásában, a szerző nevével ellátott jelíges levél mellett 1903. június 15-ig beküldendők az egyleti titkárhoz.

A Dávid Ferencz Egylet Választmányától.

Kolozsvár, 1903. január 28.

Ferencz Józsefné,
biz. elnök.

dr. Boros György,
titkár.

A marosköri D. F. Egylet pályázata.

Pályatétel: „A hit-élet fejlesztéséről.“

Feltételek: Csak a köri egylet tagjai pályázhatnak, eddig nyomtatásban meg nem jelent, saját, új munkával; a mely a köri egylet elnökségéhez, Schuller József törvényszéki bíró, elnök kezéhez, Maros-Vásárhelyre terjesztendő be. A beküldött pályamunkának idegen kéz által leirotttnak kell lennie s a mellé — zárt borítékban — a szerző nevét tudató levélke csatolandó. Az egyletnek jogában áll a beküldött munkákat — esetleg — kinyomatni és sajátja gyanánt elárusítani.

Fályázati határidő: 1903. május 30-ika.

Pályadíj: Csongvay Lajos, köri felügyelő gondnok adománya: 1 drb. 20 koronás arany.

Kegyess adakozások maroskörben 1901-ben.

Nyárad-Szentmártonban: Özvegy Nagy Jánosné Kereső Judith és özvegy Nagy Józsefné Nagy Judith urvacsorai alapra száz-száz koronát, 200 k. Szabó Sándorné Lőrinczi Zsuzsánna urvacsorai kenyeret minden ünnepre 4 k. Özv. László Jánosné bort karácsonyra 2 k. Fazakas Lajos és neje Tomcsik Mária az 1900. évi tüzvész által a papi telken elhamvasztott épületek újra építésére 291 kor. 63 fill.

Vadadban: Kis F. István és Máné György urasztali kenyeret minden ünnepre 3 kor.

Iszlóban: A hivek a tanterem építésére 119 k. 50 f., Fekete József lelkész neje urvacsorai kenyeret minden alkalomra 2 k., Rend Lajos bort karácsonra 1 kor.

Kaálban: Nagy Gábor két, Mátyás Ferencz egy, Szakács Ferencz egy alkalomra urvacsorai kenyeret és bort 6 kor.

Nagy-Ernyében: Maros-Torda vármegye területén gyűjtés templomépitésre 212 k. 35 fill.

Iklandon: Filep Domokos és neje Boros Zsuzsánna urvacsorai kenyeret minden alkalomra 6 k. A hivek toronyfedésre, iskolai felszerelésre és gyermekek karácsonyi ünnepélyére 153 k. 18 f. Többen a hivek közül magtár alapjául 11 hl. 20 l gabonát 64 k. 40 f. Uj lelkész beiktatásakor közebedre György Albert és Filep Gyula 40 k. Többen az egyházközség földjeiben vetőmagnak 1 hl. 29 l. búzát 14 kor. 40 fill.

Szabédon: Rédiger Géza lelkész neje urvacsorai kenyeret minden alkalomra 6 k. Kis Ágnes hajadon, szószék takarót 6 kor.

Maros-Szentkirályt: Nagy Zsigmond urvacsorai kenyeret és bort minden alkalomra 2 kor.

Maros-Vásárhelyt: A város 20 000 téglát 520 k. Takarékpénztár templomfenntartás czimén 20 k. Usongvay Lajos neje Hajós Róza urvacsorai kenyeret és bort ez évben is 8 kor.

Csókfalván: Faluvégi Gergely és neje két, Sárosi Józsefné és Benedek Jánosné egy-egy izben urvacsorai kenyeret és bort 4 k. Sárosi József a papi telek kerítésére 20 k. 52 f. Kis M. András ev. ref. egyházközség szükségéire 4 kor.

Csongvai Lajos köri felügyelő-gondnok ur a köri összes konfirmálóknak emlékül adandó egy-egy uj testamentumra ez uttal harmadszor 36 kor.

Fekete Căbor tiszteletbeli köri felügyelő-gondnok ur köri két jó tanító jutalmazására ezuttal nyolczadszor 30 kor. Összesen 2109 kor. 98 fill.

—n—t,

Régi dolgok.

A várfalvi unitárius egyházközség életéből egy sok tekintetben tanulságos jelenetet akarok elbeszélni a szives olvasónak. úgy, a miként én is elbeszélni hallottam.

A vallásos üldöztetés, templomainknak erőszakkal való elvétele idejében -- beszél jelenben élő Pálfi Benedek, ki nagyszülőitől Pálfi T. Imre és Égyedfi Zsuzsánától hallotta -- Vár-

falva sem kerülhette el a megpróbáltatás tűzét. A vak fanatizmus maga elé tüzte a várfalvi unitárius templomnak is elvételét. Az erőszak célja megvalósítására idegen katonákkal rakta meg a községet. Egy Bernáth nevű r. kath. lelkész megindult az utczákon, beszélt a néphez, hogy térítené meg őket s szent felhevülésében kalapját földhöz vágva esküdött az Istenre, hogy az unitárius ember nem üdvezül. Erre feleletül az asszonyok kalapját tele köpdösték.

Majd az unitárius templom elé keresztet állítottak s azt katonákkal őriztették. Azonban az unitárius buzgóságon az erőszaknak sem sikerült győzedelmeskedni. Az aranyosszéki r. kath. vezérek azt tanácsolták a fennsőbbeknek, hogy hagyjanak fel a várfalvi unitárius templom elvételével, mert a várfalvi unitáriusok olyan buzgók, hogy minden bizonynyal diszesebb templomot fognak építeni.

Megérkezett a katonák vezéréhez a parancs, hogyha látja, hogy a várfalviakkal nem boldogulhat, 48 óra múlva vonuljon ki a községből. A katonák vezére, ki becsülétes érzésű ember volt, Pálfi T. Imre nagyapjánál volt elszállásolva. Egy este a házigazdával való beszélgetés közben elmondá, hogy ha még egy nap s egy éjjel megvédik templomukat, ők elmennek s templomuk megmarad. E beszédet meghallotta a házigazda két fia Pálfi Tamás és Pálfi János, később szentmihályi unitárius lelkész, a többi legényekkel leánygunyába öltözve, megkergették a templomot őrző katonákat. Pálfi Tamás a keresztet a földből elakarván távolítani, egyik katona megfogta a keresztet, mire ő a keresztet katonástól a hátára kapva, a Szadogár gödréhez szaladva, oda beledobta. Másnap a katona sántikálva panaszkolta, hogy soha sem látott olyan erős leányt.

Erre aztán megtörtént a katonák eltávozása. Így oltalmazták meg a várfalvi templomukat.

Még csak egyet. Ennek a Pálfi Tamásnak dédunokája Pálfi Márton ifju tanárunk, kinek működéséhez méltán köt szép reményeket vallásközönségünk, mert hát „csak sást nemzenek a sasok. S nem fajult el még a székelyvér.“

Közlő: Biró Lajos.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Kerek száz. A vallás és közokt. minister ur által 1901. évről kiadott évi jelentésben az áttérési mozgalomról előre bocsátott észrevételekben ezt a tételt találjuk. Az unitáriusok kerek százszal fogyatkoztak meg az áttérések következtében. A statisztikus — úgy látszik — gyönyörködik az ilyen kerek számokban, mert ő csak a számadatokat teszi, veszi, de : i, a kik a számok alatt rejülő kerek veszteséget látjuk,

bánkódunk és aggódunk, mert az unitárius valláshoz való ragaszkodás lazulását is jelenti. Ha e kerek szám forrását keressük, azt találjuk, hogy 1901-ben az unitáriusok közül r. kath. lett: 47 férfi és 76 nő, gör. kath.: 3 férfi és 4 nő, g. keleti: 2 nő, ág. ev. 12 f és 10 nő, ev. ref.: 35 f, 27 nő, összesen kilépett 97 f. és 119 nő — 26. Ezzel szemben az unitárius vallásra áttért: r. kath. 14 f. 12 nő, gr. kath.: 3 f, 5 nő, g. kel.: 2 f., 3 nő, ág. hitv.: 4 f, 4 nő, ev. ref.: 29 f, 37 nő, izraelita: 2 f., 1 n, összesen 54 f., 62 nő — 116, a mi csakugyan kerek százzal kevesebb a kilépetteknél, Ezekből a számokból kivethetjük azt is, hogy a r. kath. egyházat ki véve, mindeniktől több jött hozzánk, mint a mennyi tőlünk áttért. A r. kath. nyeresége 97 lélek. Ennek nagyobb része nő, a kiknek legtöbbje szolgálatban levő, egyházától, templomától távol vetődött a nagyvilágba, hol képpel, kalácscsal, ingyen üdvösséggel, szentantali szerencsével csábítgatják. Itt is egy nagy kérdőjel a mi keresztünk. A kérdőjel előtt ez olvasható: a mi lazaságunk, lelki tunyaságunk, vagy a katolikus atyafiak buzgósága közül melyik nagyobb?

Vádoljunk-e valakit? A gyermekek boldogságáért első helyen a szülők, azután a papok, azután az egyház tagjai felelősök. Ugy látszik, egyik sem teljesíti híven a kötelességét, mert akkor a szülő nem engedné, hogy gyermeke elszakadjon tőle s olyan táborhoz csatlakozzék, a honnan rá, a szülőre, az apai házra lődöznek. Akkor a pap nem enged é, hogy híve oda csábíttassék, a hol a papok nem tartják kereszténynek, vallását nem ismerik törvényes, igaz vallásnak. Mindezekért fájlalva, szemlélhetjük az eltávozottakat, a kik már többé nem barátaink, nem is testvéreink.

Papibeköszöntők. Felső-Rákoson a karácsony előtt köszöntött be Varga Dénes siménfalvi lelkészünk. A milyen fájdalommal hocsátották el előbbi hívei, épen oly melegséggel fogadták az újak, kik között már kezdi otthoniasan érezni magát. Csókfalvára Kelemen György püspökileg kinevezett lelkész a hívek rokonszenvvel fogadták. Erdő-Szt.-Györgyre elébe mentek Benedek János énekvezér vezetése alatt A felüvégén Lőrinczi Dénes állami tanító fogadta lelkes üdvözléssel A lelkész halás köszönettel válaszolt. A beköszöntő december 21-én tartott. Kelemen Albert nagyérdemű köri esperes nyitotta meg. Az új lelkész imája és beszéde mély hatást tett, az összes híveket megnyerte. Fazakas Lajos lelkész fogadta a körbe egy remek beszéddel. A templomi ünnepély után kedélyes közebéd volt. Ez emlékezetes nap meghozta a békét s egyetértést.

— **Képviselő tanácsosok választása** lesz az összes egyházkörökben a folyó évhen, miután az első választás hatálya a 3 év lejárt. Ezuttal a Duna-Tiszamenti egyházkör is választani fog.

— **Helyreigazítás.** Az „Unitárius Közlöny“ f. évi január 1. számában „Cselekvő vallásosság az udvarhelyi egyház körben az 1901. évben“ czim alatt megjelent közlemény szerint H.-Almásón, az Ezredévi alpra több egyháztag 125 K. 46 fillért adományozott. Félreértések elkerülése czéljából kötelességemnek ismerem kijelenteni azt, hogy a fenti adomány a homoród-almási egyházközségünk keblbi „Ezredéves Emlékalap“-jára folyt be, a mint erről az Un. Közl.-ben hozott elszámolás is tanuskodik. Végül megjegyzem, hogy a nevezett egyházközség hívei szerény adományait a központi „Ezredéves Emlékalap“-ra is beküldötték, a mint erről a „Keresztény Magvető“ 1900. évi 6-ik füzetében a 22-ik közlemény 255. sorszama alatt megjelent kimutatás tanuskodik. Homoród-Almásón, 1903. jan. 2-án A j t a y János unitárius lelkész.

— **Székely kongresszus** cz. alatt most jelent meg a múlt nyáron Csik-Tusnádon tartott székely kongresszus hatalmas könyve. Ez a könyv olyan képet tár föl a székelyföld és népe helyzetéről, a melyben megáthaja magát egész

Nagyarország s megtanulhatja a nemzet és kormánya, hogy ütött az utolsó óra, melyben még hozzá lehet fogni a munkához. Az unitárius egyház részéről lapunk szerkesztőjétől van terjedelmes értekezlet a 689 lapra terjedő könyvben.

— **Abrudbánya és Verespatak** püspöki vizsgálat alatt álló egyházak voltak. Az 1902. évi Főtanács az aranyos-tordai espereshez csatolta. A f. évben már az aranyos-tordai esperes fogja megvizsgálni.

— **Adakozások a Fogarason** építendő Unitárius templom-alap javára: Id. Daniel Gábor Olasztelek 10 k., Ádám Aladár Bözöd 3 k., Balogh József Debreczen 10 k., Bedő Daniel Kolozsvár 10 k., Dr. Ferencz Ákos Dicső-Szent-Nárton 5 k., Gál Kálmán Fejértemplom 2 k., dr. Gelei Lajos O-Radna 10 k., Gruz Albert Budapest 10 k., Márkos Ferencz M.-Vásárhely 20 k., Schul'er József M.-Vásárhely 15 k., Szabó Lajos Medgyes 1 k., Koncz Györgyné 2 k., Varga András gyűjtőivén Bita 41 k. 65 f., Székely Erzsike gyűjtőivén N.-Borosnyó 7 k. 70 f., Lőrinczy Dénes Nagyvárad 10 k., Szigeti Csehi Ákos gyűjtőivén Kolozsvár 10 k 50 f., Csegezi Árpád gyűjtőivén Kolozsvár 14 k. 15 f., özv. Szentiványi Károlyné gyűjtőivén Baróth 10 k. 10 f., Dr. Fejér Kristóf Fejértemplom 3 k., dr. Tóth György gyűjtőivén Beszterczo 12 k., Szentiványi István cigányi birtokos 6 k., Borbély Máté gyűjtőivén 26 k. 50 f., Péterfi Dénes Kolozsvár 6 k., Egyházközség Kolozsvár 10 k., Józán Miklós Budapest 10 k., Lázár Dénes tanító gyűjtőivén Dévaványa 20 k. 90 f., Egyházközség Vilonya 2 k., Csepő Mihály gondnok gyűjtőivén Szent-Mihályfalva 15 k., Biró Pál gyűjtőivén M.-Szt. Benedek 4 k., Egyházközség Iklánd 2 k., Ürmösi Kálmán gyűjtőivén Szt.-Gerice 6 k., Lőrinczy István gyűjtőivén F.-Rákos 12 k. 40 f., Deák Lajos gyűjtőivén Székely Udvarhely 13 k. 10 f., Varga Béla Szászváros 20 kor. E közlemény összege 361 kor. Midőn az itt közölt adakozásokat az egyházközség szives köszönete mellett nyugtázzuk, egyszersmind kérjük a gyűjtőivek beküldését még azon esetben is, ha adományok nem folytak volna be. Egy közel háromszáz lelket számláló gyülekezetnek nincsen hajléka, a hova imádkozni járjon. Hisszük, hogy kérésünk nem marad „pusztában kiáltó szó“, s ha akadnak is némelyek, a kik a gyűjtőiveket minden megjegyzés nélkül üresen küldik vissza, de többen lesznek olyanek, a kik sietni fognak, hogy letegyék áldozataikat a szent ügy oltárára. Fogaras, 1903. január 1-én. Szentpáli Gyula gondk, Kis Aladár lelkész.

— **Halálozás.** Egy kedves kis leányka, ki még virágot szedett minden ágról, mosolyt látott minden arczon s mosolyal tekintett a homályos jövőbe is, a tél kegyetlen hidegében megbántódott, beteggé lett és eltűnt, mint a hópehely, mely a mély tenger hullámai közzé esett. Etelek a, Bakó Lázár uj-szekelyi tanító egyetlen, szép, kedves, okos kis leánya, első éves képezdeai növendék, a karácsonyi szünet alatt édes szülői karjai közt elhunyt. Fájjalja mindenki, a ki ismerte és mély részvéttel kíván a kétségbeesett szülőeknek vigasztalást a menyei jó Atyától. A kis angyal nyugodjék csendesen.

— **Kegyes adomány.** A hódmező vásárhelyi egyházközségünk egyik néhai buzgó tagja, Hegedűs Zsófia, midőn a nehéz kór fájdalmai már a halhatatlanság vizsára irányították lelkét, munkás élete fáradoimainak megtakarított fillereit, 2800 korona pénzt az egyháznak adta át oly szerződéssel, mely szerint haláláig az egyház kötelessége őt ápolgatni s minden szükségéről gondoskodni, halála után pedig díszesen eltemettetni. Az egyháznak kötelezettségeit Kovács József érdemes gondnokunk a legnagyobb buzgósággal és odaadással teljesítette a beteggel szemben s vigasztalására a lelkész és tanító atyánktiai is többször megjelentek a beteg ágyánál. Emberi tudomány, emberi gondoskodás fájdalom, nem segíthettek a betegben; 1902. december 18-án d. u. 2 órakor jobblétre szenderült. Utolsó pillanatait, midőn a kínzó betegség már arczára nyomta a halál

bélyegét, megédesítette az a lelki öröm és megelégedés, melyet szeretett egyháza iránt teljesített szép és nemes tette szerzett lelkének. Arczán szelid mosolyal s egyháza részvéteének fájdalmas sóhajával hunyta le örök álomra szemeit. Temetése decz. 20-án d. e. volt az unitárius hívek általános részvétele mellett. A szerződés szerint átadott pénzből a kötelezettségek teljesítése, valamint a szóbeli végrendekezéssel az egyházra hagyományozott ingóságok értékesítése után az adomány teszen 2600 koronát, mely összeg „Hegedüs Zsófia alapítványa“ czimen gyümölcsözőleg fog kezeltetni. Nemes tettének emléke egyháza által örök időkre megőriztetik Áldás és béke lengjen porai fölött!

— **Myilvanos köszönet.** Tiszt. Ajtay János h-Almási lelkész ur a hódmező-vásárhelyi egyháznak adományozta az „Unitárius Szószék“-nek egy példányát 7 korona értékben. Aldozatkészségeért fogadja e helyen is az egyházközség leghálásabb köszönetét. Hódmező-Vásárhely, 1903. jan. 23 án. Ádám os y Gábor s. k. lelkész, Kovács József s. k. gondnok.

Köszönet nyilváníítás A mészkői unitárius egyházközségben 1902. év július hó 6-án alóírt lelkész ünnepélyes beigtatása alkalmából Halmágyi Tamás és neje szül. Gálffy Judith egy szép bársony urasztali terítőt és szószék takarót ajándékoztak templomi használatra 70 korona értékben. Ugyanakkor egy bársony papi széktakarót ajándékoztak Gálffy Istvánné sz. Biró Zsuzsánna és özv. Bencze Mihályné sz. Egeni Klára 11 kor. 20 fill. értékben, valamint Némethi Klára ev. ref. vallásu nő egy szép bársony terítőt a papi szekre 20 korona értékben. Végül Gálffy Ferencznő sz. Gálffy Judith egy urasztali kehelytartó tárczát 5 kor. 20 fill. értékben. Fogadják a vallásos buzgóság által vezérelt jó szívu adakozók egyházközségem nevében legigazabb köszönetemet. Mészkő, 1903. jan. 12. Gálffy Zsigmond unitárius lelkész.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A Dávid F. Egylet Kolozsvárt 1903. január 25-én tartotta meg ez évben első felolvasó estélyét a kollégium disztermében igen szép számú hallgatóság jelenlétében. Fekete Gábor alelnök megnyitó szavai után Dr. Boros György theol. tanár tartott általános figyelmet lekötő felolvasást Sebes Pál toroczka i t a n i t ó é l e t é r ő l é s m ű k ö d é s é r ő l. Közvetlenséggel mutatta be a felolvasásban a hajdani toroczka i tanuló k é l e t é t. Ezután Végh Benő III. éves papnövendék szavalta Végh Mátyásnak „A l s z ö g i I l o n a“ című költeményét megnyerően és hatással. Végezetül Kiss Sándor I. éves papnőv. énekelt Mózes Ilonka kisasszony zongora kísérete mellett egy kedves kis dalt. Kellemes hangja általános hatással volt a jelenlevő közönségre. Közreműködött a papnövendékek énekara is Iszlai M. tanár ur vezetése alatt, két szép énekszámmal, melyek közül az egyik Sebes Pál által irt: „Világosság szent atyja“ című ének volt.

A Budápesti Dávid Ferencz Egylet. február 11-én hangversennyel egybekötött táncmulatságot rendez a »Saskör« disztermében. Személyjegy 2 kor. Családjegy 5 korona. A hangversenyen közreműködnek: Fábry Edéné, dr. Czakó Jenő, Telkes Ilona, Tóth Elemér, Pécsy Margit, Máray Lajos, Batek Zoltán, Beregi Béla ur. Fölhívjuk rá a figyelmet.

A Dávid Ferencz Egylet rendes házi estélye a f évben is megtartatik márczius 4-én a New-York termeiben. A meghívók közlelebről szétfognak küldetni.

— Ha nem tehetsz jót az egyleti élet érdekében, mert arra nincsen kedved, ne tégy rosszat. Ne rontsd a jobb hajlamnak kedvét. Külömben hidd meg, olyan könnyű jót tenni: csak akarj.

Az Unitárius Közlöny olvasói. — értjük a rendes olvasókat — ritkán gondolnak azokra, a kik nem olvassák, pedig nekik is örömük telnék benne. A Dávid Ferencz Egylet olyan nagylelkűen jár el a lap kiadásával, hogy tagjainak lehetne okuk némi lelkesedésre a lap érdekében. Egy pár korona felajánlásával megszerezhetnők ugyanazt az élvezetet, valamelyik atyánkfianak, s hogy milyen jól eső érzéssel gondolna ránk egész éven át, azt könnyű elképzelnünk.

Egy közkatonalevele. 1903. I. 11, Tisztelt Szerkesztő ur! Mély bánattal, de mégis meg kell vallanom az igazat, hogy itt a katonai életben is fordulnak elé olyan vallástalan dolgok, mint például minket unitárius fiukat egyszer egy évben visznek templomba és nem nagy vallásos dologban részesülünk. Kérem a Közlönyt a czimemre megküldeni sziveskedjenek. Infanterist Kiss Kálmán 2. g. ezred, 12. század. Brassó. A levelet szösz szerint közöljük, a Közlönyt megindítottuk.

— **Egy másik közkatonalevele.** „Mint aki szeretett hitvallása iránt megfeszített érdekekkel van, a ki szereti is, alkalom úgy idő hiányában részt nem vehet az Istennek szent igéjében, részt venni nem annyira az említett okok miatt, hanem nem lelve hajlékot hol a jó igaz Istenről való megemlékeztető beszédet hallaná, jelenlegi helyemen nincs saját hitfelekezetem részére arra szánt hely s ha ettől megvonva, de mint Istenben bízós a hazáért szenvedő (katona) honvéd kér a Tekintetes t. czimtől Unitárius Közlönyt, hogy bár itt abban leljek lelki megnyugvást és hitem iránt érzett szeretetemet fokozást érjen el. Tudomást most nyertem, hogy ezen lap katonák részére ingyenes, bizony mily szép eszme is ez katonák részére, t. i. hogy ingyenes, amugy is kevés a zsold. Kérve-kérem a Közlönyt megküldését. Fazakas Domokos Brassó, 24. honv. gy. ezr.

Az egylet pénztárába 1902. nov. 24-től f. év január 24-ig rendes tag-sági díjat fizettek: Dr. Tóth György Besztercze 903—904-re, Ehrenwerth Ignáczné N.-Szében 98—99-re, Barla Domokos Torda, Mátyás Jenőné Lőrinczy Berta, Felvincz 902-re Tana Sámuel Nagy-Becskerek 902—903-ra, Kozma Pál Kolozs 903-ra, Gyöngyösi Lajos Tasnád 903—904-re, Gombos Albert Ung-Szentes, Kun Pál Kolozsvár 902 re, Derzsi Mihály Turóc-Turán 903-ra, Darkó Domokos N.-Szében 98—902 re, Kádár József Szamosujvár 903-ra, özv. Szentiványi Károlyné Baróth 902 re. Springmann Ferencz Budapest, Nagy György Kolozsvár, Csegezy Márton Bethlen, Rösner Valeria N.-Bánya 903-ra, Imreh Józef N.-Enyed 903 905-re, Dr. Verres István Erzsébetváros 903-ra, Fűzi Katinka N.-Enyed 902-re, Pál István Kolozsvár 902—903-ra, Schulak Géza Bpest 903-ra, Árkossy Béa Selmeczbánya 902—903-ra, Simó Lidia Kis-Solymos 903-ra Bardocz Gyula Szászváros 903-ra, Máté Pál Csanádpalota 902-ret Bereczky Lajos Rava 900—902-re, László Mihály Kolozsvár, özv. Bogyay Kálmánné Kaposvár, Sárdi Lőrincz Kolozsvár 903 ra, Zöld Mariska M.-Andrásfalva 902—903 ra, Weress Sándor Gy.-Szentkirály 902—906-ra, Török Árpád Erzsébetváros 904—906-re. — (Folyt. jövő számban)

TARTALOM: Sebes Pál toroczkói iskolaigazgató élete és hatása. — Fele büne meg van bocsátva. Máté Lajos — Netovább! Pap Miklós. — A Budapesti Dávid Ferencz Egylet — A Dávid Ferencz Egyleti Választmányok tagjai. — A vasárnap érdekében Imreh József. — Az ősi urvacsora kérdéséhez Faluvégi Áron. — Pályázati hirdetés. — Kegyes adakozások Maroskörben 1901-ben — Régi dolgok. — Egyházi és iskolai mozgalmak. — Egyleti élet és munkásság. —

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájában Kolozsvárt.